

Az Értelmem odisszeája

Az Odyssey of the Mind programról

PETHŐ ÉVA

Közismert, hogy oktatási rendszerünk kevés lehetőséget kínál szabadon gondolkodó eredeti személyiségek kialakítására, pedig éppen a közelmúlt és a jelen makrostrukturális változásai hívják fel a figyelmet arra, milyen "kreativitás-hiányban" szenvedünk és mennyire szükség lenne a minden emberben benne rejlő alkotóképesség érvényesülésének feltételeit megteremteni. Ugyanennyire fontos lenne alkalmat teremteni a gyerekek számára az egymással való kapcsolatok kiépítésére, barátkozásra, csoportok alakítására annál is inkább, mert a korábbi ifjúsági mozgalmak helyett nem alakultak ki olyan programok, amelyek ezt szélesebb körben lehetővé tennék (talán a cserkészzet számíthat kivételnek).

Az OM program ismertetése

Az OM program 1978-ban indul az Egyesült Államokban, New Jersey-ben 28 iskola részvételével. Az alapító *dr. Samuel Micklus*, a Glassboro State College design-professzora a kreatív, divergens gondolkodás bátorítására kezdeményezte ezt a mozgalmat, amely tartalmasabbá, színesebbé teszi a résztvevők mindennapjait az általános iskolától az egyetemig. Az OM mozgalomban az USA-ban jelenleg 8000 iskola vesz részt. Ezen kívül kb. 11 országban – Európában, Németországban, Lengyelországban, Oroszországban – dolgoznak OM csoportok.

A programot 4 életkori kategóriában valósítják meg:

1. kategória 5-10 évesek
2. kategória 11-13 évesek
3. kategória 14-18 évesek
4. kategória főiskolások, egyetemisták

Az azonos életkori kategóriába tartozó gyerekekből a tanév elején megalakulnak a tanulók, tanárok, szülők stb. által szervezett 5-7 tagú csoportok. Erre az időre már készen állnak azok az ún. hosszú távú feladatok, amelyeket az OM társaság dolgoz ki minden évben életkori kategóriákként és ezek közül a gyerekek kiválasztják azt, amelyen egész évben dolgozni fognak. A problémamegoldásokat év végén körzeti versenyeken mutatják be, és a kapott pontszám alapján dől el, ki jut tovább az országos "bajnokságra".

Már itt meg kell jegyeznünk, hogy a program önmagában nem kreativitást fejlesztő módszer, nem sorolható be semmilyen, a divergens gondolkodás komponenseit közvetlenül stimuláló technikához.

Lényege, hogy olyan alkalmat teremt, amely kihívást jelent a gyerekek alkotó kedve, játékosága, fantáziája számára, és ugyanakkor ideális feltételeket biztosít e kihívás megválaszolására. A csoportvezető non direktív, kissé a háttérben maradó, biztonságot adó jelenléte elősegíti a csoportműködést, és egyben példát is mutat

egymás személyiségének tolerálására.

A csoport eredményes működésének feltételeit a következő kulcsfogalmak köré lehetne csoportosítani: motiváció a részvételre, bátorság az önkifejezésben, tolerancia az együttműködésben, kitartás, szorgalom a kidolgozásban.

Motiváció a részvételre

Tapasztalataim szerint az OM problémák felszólító ereje önmagában elég arra, hogy működésbe hozza a fiatalok fantáziáját, kezdeményezőkézségét. A nehézség ott kezdődik, amikor a csoportalakítás – működés feltételeit kell megteremteni. Ha a motiváció elég erős, alapos remény van arra, hogy a csoport el tudja érni a kitűzött célt. Ezért is jó, ha a gyerekek maguk kezdeményezik a csoportalakítást, akkor is ha az információ "kívülről" például a leendő "edző" felől érkezik.

Bátorság az önkifejezésben

Sok jelentős felfedezés, nagy gondolat veszett el az emberiség számára egyszerűen amiatt, mert az egyes ember attól félt, hogy különbözőségét vállalja. Másként gondolkodni, mint ahogy azt elvárják ha nem is életveszélyes, de még ma is kényelmetlen és együtt jár azzal a veszéllyel, hogy a saját útján járó elszigetelődik, egyedül marad, vagy éppen nevetségessé válik.

Ez még a bátrakat is a konformitás felé sodorhatja. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy az igazán eredeti megoldásokat nehéz igazolni, bizonyítani. A gondolat, ötlet megszületése csak az út fele, nehezebb a nyilvánosságra hozatal, ami azt jelenti, hogy kitesszük azt a mások értéktételének, és ha nem elég erős az alkotó önértékelése, igazodni fog ezekhez az ítéletekhez.

Tolerancia, figyelem az együttműködésben

A csoportként való működés alapfeltételei ezek, melyeknek megteremtésében fontos szerepe van az edzőnek, akárcsak az önkifejezés bátorításában.

Kitartás, szorgalom a kidolgozásban – az ötletek kivitelezése

A csoportok Achilles-sarka önmaguk megszervezése, és ragyogó ötleteik szorgos megvalósítása. Ez többnyire a feladatok megosztásával, a csoport funkció és hierarchia szerinti tagozódásával jár együtt, ami nagy próbatétel a gyerekeknek. A csoportnak ebből a szempontból úgy kell funkcionálnia, mint egy bizonyos produktum létrehozására alakult kisvállalkozásnak, annak minden ügyintézési, beszerzési, anyagi szervezési konzekvenciájával együtt. Az időbeosztás a gyerekek rengeteg elfoglaltsága mellett külön probléma, (még szülői beavatkozást is kiválthat), akárcsak a találkozások és a munka céljára megfelelő helyiség megtalálása. Az ötletek alkotásokba való transzformációja olyan problémákkal szembesíti őket, amelyeket csak a realitás számbavételével, okos kompromisszumokkal, munkával és kitartással tudnak megoldani.

Az OM program részei

1. Hosszú távú "problémák"

A hosszú távú problémákat – vagyis feladatokat úgy alakítják ki, hogy azok minél szélesebb érdeklődési köröket elégíthessenek ki. Közöttük van technikai jellegű éppúgy, mint humán-orientált. Néhány példa az elmúlt évek feladatai közül: madzagmeghajtású jármű megtervezése, megépítése és természetesen vezetése; vagy klasszikus szerző műve egy jelenetének musicalként való feldolgozása, elődása. Az időt, a költségeket és még néhány dolgot illetően bizonyos korlátozások érvényesülnek. Minden egyes hosszú távú problémát – feladatot egy részletes, 5-6 oldalas kiadványban tesznek közzé, amely a problémamegoldás pontozását is tartalmazza és azt is jelzi, hogy a feladat milyen korosztályok számára választható. Tekintve,

hogy a problémák között mindig vannak olyanok, amelyek verbalitást nem igényelnek, a különböző kommunikációs szintekből fakadó hátrányok nem akadályozzák a kreatív gondolkodás kibontakozását.

Nézzünk egy-egy példát a dramatikus feldolgozást kívánó valamint a technikai nonverbális jellegű problémákra egyaránt. Az előzőre az idén legnépszerűbbnek tűnő Alice OMER országban, a másodikra a Késleltetett reakciók című feladatokat mutatom be.

Alice OMER országban

(Az OMER-figura az OM mókás, táncoló-barátkozó jelképe.) A probléma bevezetése az évszázadok során keletkezett rengeteg kalandos történetre hivatkozva (és Lewis Carroll Alice kötetét külön kiemelve) arra biztatja a gyerekeket, hogy hozzák létre saját csodaországukat, és a helyzetből adódó bőséges lehetőségeket hihasználva mutassák be 8 percben saját kalandozásuk történetét. Az előadásnak van néhány fix pontja, amelynek minden csoport produkciójában meg kell jelennie (pl. vers, zene illetve hangeffektus), valami ami életre kel, valami, ami méretét változtatja stb). Ezek a kikötések inkább ösztönzik mintsem korlátozzák a fantáziát és szürreális szituációk, humoros invenciók felé adnak indítást. A zsűri maximálisan 200 ponttal díjazhatja a produkciót, és stílus címen plusz 50 pontot ajánlhat fel az ötletes, hatásos megoldásokra. Nálunk 7 csoport választotta ezt a feladatot (13-ból).

2. Spontán "probléma"

A gyerekek minden foglalkozáson – csakúgy, mint az év végi országos versenyen – spontán problémákat is megoldanak, amelyekkel akkor és ott találkoznak először. Egy-egy spontán probléma megoldása néhány percet – a legtöbb közülök 2 percet – vesz igénybe, és 5 csoporttag vesz részt benne. A problémák egy része verbális, másik része mozgásos, esetleg bizonyos ügyességet igényel. A foglalkozáson a csoportvezető a feladatokhoz tartozó nyagyon egyszerű pontozási szisztéma alapján azonnal értékelheti a gyerekek teljesítményét, de ez természetesen nem kötelező.

3. Versenyek, értékelés

Az OM programban a csoportok egész éves munkájukat területi versenyeken mutatják be, ahonnan a legmagasabb pontszámot elért csoportok kerülnek az országos versenyre, amely az USA-ban jelentős eredménynek számít, TV közvetítését a különböző adók legnépszerűbb, legnézettebb műsorai között tartják számon. Mivel egy-egy ilyen alkalommal több mint 10.000 ember számára kell szállást, étkezést, versenyzési lehetőséget, programokat biztosítani, ezért általában valamelyik nagyobb egyetemi városban rendezik meg az országos versenyt, amely ma már az OM Társasághoz csatlakozott számos ország részvétele következtében egyfajta világversenyek tekinthető (1992-ben május 28-30 között Colorado City-ben lesz a "világ-bajnokság").

4. Csoportvezetés, edzői munka

A csoportvezető – edző – mint már szó volt róla, valójában nem vezet, hanem támogatja, segíti, képzí a gyerekeket, megteremtve munkájuk biztonságos pszichológiai hátterét. Az edző nem vesz részt a hosszútávú probléma megoldásában, kivéve, ha az egyik csoporttag látja el a csoportvezetői feladatot, ami például a IV. kategóriában gyakran előfordul.

Az edző feladatai:

- a csoport megszervezése (csak közreműködés)
- választható problémák bemutatása
- hosszú távú feladatok megoldására brainstorming ülések

- spontán problémák gyakoroltatása, értékelése
- segíti a csoportot az anyagbeszerzésben, és a megoldáshoz szükséges tudásanyag, információ, megszerzésében (pl. szakemberek meghívása, filmek bemutatása, könyvek, alapvető technikai eszközök biztosítása stb.)
- figyelemmel kíséri a gyerekek munkáját
- segíti a csoportműködést, foglalkozik a személyes problémákkal
- részt vesz a csoport egyéb programjainak kialakításában, megszervezésében
- kapcsolatot tart a szülőkkel
- segíti a csoport adminisztrálását
- elkíséri a gyerekeket a versenyre.

Az OM Magyarországon

Az OM sor, a "bandásodás" irányába tartó itthoni csoportnak jelenthetne olyan, az életkori sajátosságoknak megfelelő elfoglaltságot, amely konstruktív irányba terelne energiáikat, és versenyjellegénél fogva izgalmas erőpróbatúra adhat alkalmat, baráti környezetben.

Az OM koncepció és program adaptációját a következők indokolják:

1. A program demokratikus jellege

A részvétel lehetősége minden gyerek számára adott, a program nem szelektál. Módot ad arra, hogy a tanulásban lemaradt, veszélyeztetett, hátrányos helyzetű gyerekek számára a védő, támogató megközelítések mellé egy offenzív jellegű stratégiát is felsorakoztassunk. Mivel a kreativitás az intelligencia szintet jórészt meghatározó szocializációs faktoroktól jelentős mértékben függetlennek tekinthető, így a környezeti családi okok miatt hátrányos helyzetű gyerekek csoportjai is egyenlő eséllyel versenyezhetnek bármely más iskola csapatával.

2. Alkalmas a tehetségek kiválasztására

Az OM aktivitás egyik gyakori célja a tehetséges gyerekek kiválasztásának és képzésének segítése. Nagyon sok tehetséges és kreatív gyerekkel találkozhatunk, akiknek nincs alkalmuk, lehetősége képességeinek megmutatására. Számunkra a programban való részvétel nagyszerű lehetőséget jelentene a bizonyításra. Különösen fontos lenne ez a kisebb vidéki iskolák tanulói számára, akik ily módon felhívhatják magukra a figyelmet és megkaphatnák a tehetségük gondozásához szükséges feltételeket.

3. Csoportmunka, éntfejlődés

A gyermek magaválasztotta társaival olyan kis közösség része lesz, ahol biztonságban érezheti magát, dolgozhat, szórakozhat és a team-munka során alkalmat kap önmaga jobb megismerésére, személyiségének sokoldalú fejlesztésére, új barátok szerzésére is. Kortárscsoportjában hozzájut olyan információkhoz, visszajelzésekhez, amelyeket hierarchikus jellegű kapcsolatban nem tud megkapni, vagy ha igen, akkor esetleg elutasítaná azokat.

4. A kreativitás jókedvet, humort is jelent

Ez az OM mozgalmat alapvetően jellemző légkör. Új, eltérő, furcsa dolgokat elképzelni, kitalálni, megvalósítani élvezetes, és a gyerekek humorérzékét próbára tevő helyzeteket, tapasztalatokat eredményez.

5. Hazai és külföldi kapcsolatok

Az OM programhoz való csatlakozás révén egy kiterjedt kreativitás fejlesztő moz-

galom részeként gyerekeknek és tanároknak alkalmuk nyílik az ismerkedésre, kölcsönös meghívásokra, nemzetközi tapasztalatok szerzésére.

Az OM hazai adaptációját a Magyar Tehetséggondozó Társaság Odyssey of the Mind szelekiója végzi. Az 1991-92-es tanévben 13 alapító csapattal indult el a program, amelynek országos versenye 1992. április 7-én lesz a Petöfi Csarnokban. A versenyt a MOST TV produkció közvetíti. Az első helyezett csapat részt vesz az USA-ban megrendezendő világbajnokságon.

STIPENDIENAUSSCHREIBUNG

Der österreichische Staat bietet für ungarische Deutschlehrer an Grundschulen eine Fortbildungsveranstaltung in Graz (Steiermark) von 12 bis 25. Juli 1992. an. Zur Bewerbung sind geprüfte Deutschlehrer für Grundschulen eingeladen. Das Stipendium umfaßt sämtliche Kosten am Ort, allerdings nicht die Reisekosten.

Bewerbungen sind mit beiliegendem Fragebogen bis 30. April 1992 an das Österreichische Kulturinstitut Budapest, Benczur u. 16., 1068 zu richten; eine ungarisch-österreichische Auswahlkommission wird über die Bewerbungen entscheiden; die Verständigung über die Annahme wird bis Ende Mai erfolgen.

BEWERBUNG FÜR DIE TEILNAHME AM FORTBILDUNGSSEMINAR FÜR DEUTSCH-LEHRER AN GRUNDSCHULEN

in Graz-Liebenau, 12. bis 25. Juli 1992

Vor- und Zuname (in Blockschrift):

Geburtsjahr:

Abshluß des Germanistikstudiums – Zeitpunkt:

Name und Ort der Institution(en):

Studierten Sie auch an anderen Institutionen – wenn ja,

Name der Universität:

Name der Hochschule:

Andere:

An welcher Schule unterrichten Sie?

Was ist Ihr zweites Fach?

Wie viele Wochenstunden unterrichten Sie im Schuljahr 1991/92 Deutsch und wie viele im zweiten Fach?

Welche andere Fächer unterrichten Sie in diesem Schuljahr auch und wie viele Wochenstunden?

Haben Sie schon an einer Fortbildungsveranstaltung in Österreich teilgenommen?

Wann?

Wo?

Sind Sie bereit, ihre bei der Fortbildungsveranstaltung erworbenen Kenntnisse an Kollegen weiterzugeben?

.....
(Unterschrift)

Privatadresse:

Schuladresse: